

земства довели свою життєздатність як досить ефективна модель місцевого управління. Протягом часу діяльності земств в галузі охорони здоров'я збільшилася кількість медичних закладів, покращились кадрове забезпечення медичним персоналом і матеріальне оснащення лікарських установ. Незважаючи на певні недоліки, досвід, накопичений земською медициною, може бути використаний в організації сучасної системи охорони здоров'я.

**Гоцуляк С.Л.,
НУ "Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого",
здобувач**

САНІТАРНЕ ЗАКОНОДАВСТВО В УКРАЇНСЬКИХ ГУБЕРНІЯХ ЗА ЧАСІВ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ

Звернення до історичного досвіду правової регламентації медичної діяльності в Російській імперії видається цілком виправданим, так як розгляд в історичному контексті правового регулювання лікарсько-санітарної справи не в настільки віддаленому історичному періоді дозволяє отримати більш чітке уявлення про напрямки, за якими розвивається законодавство, та відбувається процес реформування органів управління охороною здоров'я, і про результати проведених реформ.

Слід відзначити відсутність історико-правових досліджень, які б стосувалися процесу реформування законодавства, регулюючого діяльність лікарів, лікувальних установ, системи органів управління лікарсько-санітарною діяльністю проблем співвідношення державної та місцевої компетенції в справі охорони здоров'я населення Російської імперії в період земської реформи. Історики медицини в своїх дослідженнях практично не торкаються питання правового регулювання медичної діяльності. Вони лише висвітлюють загальні питання про нормативну базу охорони здоров'я досліджуваного періоду.

Що стосується українських губерній, то у зв'язку з повним входженням до Російської імперії тут діяли норми російського законодавства. Це перш за все була інструкція "Про упорядкування лікарських управ" від 19 січня 1797 році, на якій ґрунтувалася діяльність лікарських управ. Лікарські управи створені були як органи нагляду за військовими шпиталями і лише у вигляді додаткової функції на них було покладено піклування про здоров'я цілої губернії. Укладачі інструкції 1797 року усвідомлювали, що лікарів в Російській імперії було вельми мало, і тому не тільки покладали на трьох членів лікарської управи обов'язок мати нагляд за лікарнями, виконувати функції судової медицини, але і вимагали,

щоб вони займалися лікуванням хвороб. Функції ж їх, як органів санітарних і медико-поліцейських, вичерпувалися наглядом за доброякісністю їстівних припасів, та констатування наявності пошесних хвороб. Ця інструкція лягла в основу "Свода Учреждений и Уставов врачебных по гражданской части", який увійшов до XIII тому Зводу законів Російської імперії, та вважався на той час першим систематизованим джерелом правового регулювання лікувально-санітарної діяльності в Російській імперії. Також не можна залишити без уваги "Свод Учреждений и Уставов общественного призрения", який регулював діяльність лікарняних відомств, та якоюсь мірою доповнював а іноді і дублював "Свод Учреждений и Уставов врачебных по гражданской части".

"Свод Учреждений и Уставов врачебных по гражданской части" 1842 року зі змінами та доповненнями у новій редакції 1857 року отримав назву Лікарський статут. Цей статут увійшов до XIII тому Зводу законів Російської імперії. Він складався з III книг, та мав 1866 статей, не включаючи додатків. Статут містив норми про організацію лікарняної та фармацевтичної діяльності лікарських установ (книга I), статут медичної поліції (книга II) і статут судової медицини (книга III). До складу II книги входив також статут о карантиннах, який і регулював власне законодавчу сферу санітарії. Діяльність медичної поліції, на яку покладалися функції санітарної служби, регламентувалась нормами Лікарського статуту. Вона була покликана здійснювати: заходи охорони народного здоров'я; охорону чистого повітря, води; охорону безпечності продуктів харчування; обмеження вживання отруйних речовин; захоронення мертвих за встановленими правилами; окремо винесені карантинні заходи; віспо прищеплення як профілактичний захід.

При цьому слід зазначити що на Всеросійських з'їздах лікарів постійно висловлювалися наполегливі побажання якнайшвидшого перегляду Лікарняного статуту та й сам уряд розумів всю непридатність діючого медичного законодавства, та його переробку. Практично зразу після прийняття Лікарського статуту висловлювалися думки що він не відповідав вимогам тогочасної науки, щодо боротьби с заразними хворобами. Міністерству внутрішніх справ було доручено розробити загальну інструкцію стосовно цього питання. Інструкцію складено не була. Точніше в 1882 р. медичним департаментом було надрукований проект санітарного статуту, який так і залишився лише проектом. В 1902 р. було опубліковано циркуляр Міністерства внутрішніх справ про реорганізацію лікарняно-санітарної частини із зазначенням основних положень пропонованої реформи, яка, проте зроблена не була.

Лікарський статут у редакції 1892 р. та 1905 р. відображав

зміни, які здійснювалися в системі державного управління в цілому (це стосувалося введення нового Положення про губернські та повітові установи (1890 р.), та у сфері лікувально-санітарної справи. Нарешті, в 1912 р. при Міністерстві внутрішніх справ була утворена міжвідомча комісія для перегляду лікувально-санітарного законодавства, але і вона не підготувала проект нового Лікарського статуту.

Важливе джерело інформації щодо санітарного законодавства міститься в виданій 1913 р. роботі М.Г. Фрейберга "Врачебно-санитарное законодательство в России". У відділі 4 "Обще-санитарные мероприятия" надана достатньо докладна інформація про санітарне законодавство. Ця інформація може слугувати цінною джерельною базою для поглибленого вивчення історії становлення санітарного законодавства, яке діяло в українських губерніях за часів їх входження до Російської імперії.

Захорова В.О.,
НУ "Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого",
здобувач кафедри філософії

ЕКОПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ: СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ

В останні десятиріччя значно зріс інтерес науковців різного фаху до проблем екології в аспекті попередження глобальної екокатастрофи, передвісники якої у вигляді локальних екологічних негараздів час від часу виникають у різних країнах, завдаючи шкоду здоров'ю населення і його господарству, порушуючи життєстверджуючий баланс сил у екосоціосфері. Та й сама екологія поступово перетворилася з чисто природничої науки на цілий міждисциплінарний комплекс, бо коло наук, залучених до екологічної проблематики, значно розширилося, пов'язуючи природничу та гуманітарну сфери наукового знання.

Між тим, маючи перед очима численні приклади руйнівних наслідків техногенної діяльності, більшість пересічних громадян й досі не в змозі підняти власну свідомість до рівня осягнення реальності та масштабу глобальних екологічних викликів, рівно як і своєї власної ролі у справі гармонізації відносин із природним світом. Певна річ, від пересічного громадянина суспільства перехідного типу, що існує в умовах ідеологічної невизначеності та нерідких випадків неприхованої зневаги до загальнолюдських цінностей, не варто очікувати швидкого духовного піднесення, яке б передбачало зміну ціннісної орієнтації правосвідомості, пов'язану із включення до кола об'єктів його правової відповідальності природного середовища. Цілком очевидно, суспільна та